

III. ÜNİTE: SOĞUK SAVAŞ ÜNİTESİ

II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1991'e kadar SSCB liderliğindeki Doğu Bloku ile ABD liderliğindeki Batı Bloku arasında süren ve gerginlikle geçen döneme "Soğuk Savaş Dönemi" adı verilmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ve Asya'da, güçler dengesinde büyük boşluklar meydana geldi ve dengeler beklenildiği gibi hemen kurulamadı. Bu durumun oluşmasında, yenilen devletlerle birlikte galip devletlerden İngiltere ve Fransa'nın da savaştan büyük ölçüde yıpranmış olarak çıkması önemli rol oynadı. Bu devletlerin kendilerine gelebilmeleri için uzun yıllara gerek vardı. Avrupa'da Almanya'nın, Asya'da Japonya'nın yerini tek başına dolduracak nitelikte bir devlet yoktu. Bununla beraber Batılı devletler barışı tesis ettiklerine inanarak ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının varlığına güvenerek ordularının büyük bir kısmını terhis ettiler. Bu ortamda savaştan sonra güçlü olarak ayakta kalabilenler ise siyasi ve ekonomik doktrinleri birbiriyle çatışan ABD ile SSCB idi.

SSCB, savaş sonundaki antlaşmalarla Avrupa'nın önemli bir bölümünü nüfuzu altına aldı ve ordusunu güçlendirerek savaş sanayisini geliştirdi. Uluslararası politikada aktif bir rol oynayarak politikaya doktrin ve ideoloji unsurlarını dâhil etti. Dış politikasını kendi rejimini bütün dünyaya yaymak esası üzerine kuran SSCB, yayılmacı bir politika izledi. Dünyada tek atom bombası yapabilecek güce sahip olmasına rağmen ABD'nin bu ülkedeki savaş karşıtı kamuoyunun etkisi ile kütasına çekilme eğilimi göstermesi SSCB'nin işine yaradı. Savaş sırasında işgal ettiği Doğu ve Orta Avrupa ülkelerini her yönüyle kendine bağlayan SSCB, Türkiye, Yunanistan ve İran üzerinde baskı kurmaya çalıştı. Uzak Doğu'da ve Çin'de iç mücadelelerin ortaya çıkmasına sebep oldu. SSCB rejiminin getirdiği düzene karşı olan ülkeler, onun bu çabalarına karşı koydu ve kendilerini güvende hissetmedikleri için ABD'ye yaklaştı.

II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası mücadele, farklı dünya görüşlerinin çatışmasıyla oluştu. "Soğuk Savaş" olarak adlandırılan dönemde bu devletler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmaları doğrudan birbirlerine karşı sıcak bir savaşa girmeden sürdürdüler.

1945'e kadar uluslararası ilişkilerin ve dünya politikasının merkezi Avrupa idi. Asya, Afrika ve Latin Amerika, XX. yüzyılın ortalarına kadar uluslararası politikada aktif bölgeler değildi. Ancak savaş sonunda farklı kıtalar ve bölgeler dünya politikasında aktif rol oynamaya başladı. Asya'da Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan gibi geniş ve kalabalık nüfuslu iki ülkenin ortaya çıkışı ve Japonya'nın büyük bir ekonomik kuvvet olarak tekrar güç kazanması ile bu kıta, milletlerarası politikada önemli bir güç hâline geldi.

Asya ve Afrika'daki sömürge hâlindeki ülkeler, bağımsızlığını kazanmaya başladı. Böylece "Üçüncü Dünya" veya "Bağılantısızlar Bloku" adı verilen yeni bir blok doğdu. Aynı zamanda II. Dünya Savaşı sırasında hava sahasının kullanımı ile ortaya çıkan yeni rekabet alanı, bu dönemin sonlarına doğru teknolojik gelişmelere paralel olarak uzaya kadar taşındı.

A.BLOKLARIN KURULUŞU

1. Doğu Bloku'nun Kuruluşu

SSCB, II. Dünya Savaşı'nda Almanları durduran ve ilk kez yenilgiye uğratan devlet olmuştu. 1944 yazından itibaren Almanları topraklarından çıkarmayı başardı ve batıya doğru işgal hareketlerini sürdürdü. Batılı devletler savaşın bir an önce bitmesini istediği için SSCB'nin Almanya'ya karşı savaştan çekilmesinden endişe duydu ve bu işgallere karşı çıkmadı.

SSCB orduları Doğu Avrupa'da ilerleyerek bu topraklardaki Alman işgaline son verdi. Savaş sonunda barış antlaşmalarının esaslarının görüşüldüğü konferanslarda SSCB, her ne kadar bu bölgeleri boşaltmaya söz vermişse de boşaltma şekli ve süreci konusunda belirleyici kararlar alınmadı. Savaş sonrasında da bu bölgelerdeki işgal devam etti. SSCB, bu bölgelerde savaş öncesinde Moskova'ya sığınan komünist parti liderlerinin ülkelerine geri dönmelerine imkân sağladı. SSCB ordularının kurtarıcı olarak görüldüğü bu bölgelerde kalması komünist partiler için büyük bir dayanak oldu. SSCB bir taraftan Orta Doğu'ya girmeye çalışırken bir yandan da Avrupa'daki durumunu sağlamlaştırmak için, işgal altında tuttuğu ülkelerde komünist rejimler kurdu. Böylece uydu devletler oluşturarak Doğu Bloku'nun oluşmasına zemin hazırladı.

Şubat 1945'te Yalta Konferansı sonunda İngiltere, ABD ve SSCB "Kurtulan Avrupa Hakkında Bildiri" yayınladılar. Bildiride SSCB işgalindeki ülkelerde serbest ve demokratik seçimler gerçekleştirilene kadar bütün siyasi eğilimleri temsil eden geçici hükümetler kurulması istendi. Bu ülkelerde hükümetler genellikle koalisyon kabineleri şeklinde kuruldu. Fakat kabinelerde önemli bakanlıklar ve bunlara bağlı güvenlik kuvvetleri, mahkemeler ve kitle haberleşme araçları, SSCB yanlısı güçlerin kontrolü altına girdi. Bir süre sonra da hükümetler, tamamen Sovyet yanlılarından meydana gelmiş oldu. 1947'ye gelindiğinde Macaristan, Bulgaristan, Romanya, Polonya ve Çekoslovakya'daki hükümetlere karşı muhalefetin tamamı tasfiye edildi.

Savaştan yenik çıkan Almanya, savaş sonunda dört işgal bölgesine ayrılmıştı. Barış antlaşmaları imzalandıktan sonra Batılılar, Almanya'nın işgal statüsünün sona erdirilerek bütünlüğünün tekrar sağlanabileceğini düşünüyordu. Birleşmeye giden yolu açmak için İngiltere, Fransa, ABD, işgalleri altındaki bölgeleri birleştirdiler. Bu gelişme üzerine SSCB'nin Batılıları Berlin'den atmaya çalışması **Berlin Buhranı'nı** ortaya çıkardı. Berlin, SSCB tarafından ablukaya alındı. Şehre giriş ve çıkışlar kontrol altına alındı. Şehir, elektrikten ve yiyecekten yoksun bırakıldı. Batılı devletler hava köprüsü kurarak şehre aylarca yiyecek taşıdı. Ablukadan istediği sonucu alamayan SSCB, ablukayı kaldırdı. Sonunda 23 Mayıs 1949'da Federal Alman Anayasası ilan edilerek Batı Almanya'da resmî adı ile "Federal Alman Cumhuriyeti" kuruldu.

Federal Alman Cumhuriyeti'nin kurulmasına karşılık, SSCB de kendi işgal bölgelerinde Ekim 1949'da Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni kurdu.

Federal Alman Cumhuriyeti Batı'nın desteğiyle hızlı bir gelişme gösterdi. Bu gelişme Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde yaşayanların ilgisini çekmeye başladı. Bunun üzerine Demokratik Almanya tarafından Federal Almanya'ya geçişler yasaklandı. Bu itibar kaybını önlemek için Sovyet lideri Kruşçev, Berlin'in tarafsız bir şehre dönüştürülmesini istedi. Ancak şehrin bütün kontrol noktaları Demokratik Almanya'nın denetiminde kalıyordu. Batılıların bu öneriyi reddetmesi üzerine üç sene süren gergin dönem, Demokratik Almanya'nın Batı Berlin'i çeviren duvarı inşası ile son buldu.

a.Doğu Bloku İçindeki Diğer Gelişmeler

Komünist rejimlerin kurulması Doğu Bloku içinde genellikle SSCB'nin etkisi ile gerçekleşirken Yugoslavya ile Arnavutluk'ta bu rejimler farklı şekillerde iktidara geldi. Her iki ülke savaş sırasında Alman işgaline uğrayınca bu ülkelerin komünist partileri hemen direniş kuvvetleri oluşturmuşlar ve savaş boyunca Almanlara karşı çarpışarak ülkelerinin kontrolünü ellerine almışlardır. Bu gelişmelerde SSCB'nin hiçbir yardımı ve tesiri olmamıştır. Bu nedenle Yugoslavya ve Arnavutluk, Moskova'ya karşı bundan sonra daha bağımsız bir tutum izlemişler ve Moskova'nın etkisinde kalmamışlardır.

Çin'de komünist yönetimin kurulması iç savaşlar sonucunda gerçekleşmiştir. Savaş sırasında Japon saldırılarına karşı beraber mücadele eden Çinli komünistler ve milliyetçiler savaştan sonra birbirleriyle iktidar mücadelesine girdiler. ABD'nin yaptığı geniş ekonomik ve askerî yardımlarla 1946 ve 1947 yıllarında üstün duruma geçen milliyetçiler, başarısız bir yönetim sergileyince Sovyet Rusya'dan yardım alan komünistler, milliyetçileri yenilgiye uğrattılar. **Mao Zedong, 1 Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etti.**

Kore, 1945'te Yalta Konferansı'nda alınan kararla iki işgal bölgesine ayrılmıştı. Rusya Kuzey Kore'yi; Amerika da Güney Kore'yi işgal edecekti. Potsdam Konferansı'nda 38. enlem, iki bölgeyi ayıran sınır olarak kabul edildi. Aralık 1945'te Moskova'da buluşan dört büyükler (ABD, SSCB, Çin ve İngiltere) Kore için demokratik bir hükümet tasarısı hazırlama kararı aldılar. Fakat bir taraftan Amerika ile SSCB arasındaki müzakereler, diğer yandan Birleşmiş Milletlerin çabaları iki Kore'nin birleşmesini sağlayamadı. Bunun üzerine ABD, 10 Mayıs 1948'de Güney Kore'de seçimler düzenledi ve bunun sonucunda Güney Kore Cumhuriyeti kuruldu. SSCB de Kuzey Kore'de 1948 Ağustosunda bir seçim düzenledi ve onlar da kuzeyde, 9 Eylül 1948'de Kore Halk Cumhuriyeti'ni kurdular. Böylece SSCB kontrolünde Kuzey Kore'de komünist yönetim kurulmuş oldu.

Küba uzun yıllar diktatörler tarafından yönetilmişti. Batista diktatörlüğüne karşı başlattığı mücadeleyi başarıyla sonlandıran Fidel Castro, kendi hükümetini kurarak başbakan olmuştu (1959). Castro, kendine iki kutup arasında bir yer edinmek istiyordu. Fakat ABD'nin Castro'yu iktidardan uzaklaştırmak istemesi ilişkilerin bozulmasına ve Küba ile SSCB'nin yakınlaşmasına neden oldu. Ülkedeki özel işletmeleri kamulaştıran Castro, sosyalist bir yönetim kurdu.

b.Sovyet Modeline Göre Ekonomik ve Sosyal Düzenin Kurulması

Komünist partilerin yönetime hâkim oldukları Doğu Avrupa ülkelerinde yapılan anayasalarla siyasi, ekonomik ve sosyal düzen Sovyet modeline göre kuruldu. Ayrıca SSCB, bu devletleri kontrolü altında tutmakla beraber, bu devletlerarasında dostluk, iş birliği ve saldırmazlık anlaşmaları imzalanmasını sağlayarak bir blok oluşturmuştur.

SSCB'nin Avrupa'da egemenlik kurmaya başlaması, ABD'yi tedbir almaya sevk etti. Amerika bu nedenle 1947 Martında **Truman Doktrini**'ni ve 1947 Haziran'ında da **Marshall Planı**'nı uygulamaya koydu. Truman Doktrini, Amerika'nın Sovyet tehdidine maruz kalan ülkeleri destekleme, Marshall Planı da hür Avrupa'yı ekonomik bakımdan kalkındırma ve güçlendirme amacını taşıyordu.

Amerika'nın bu yeni tutumu SSCB'yi telaşlandırdı. SSCB, ekonomik, siyasi ve askerî yönden kendine bağlı uydu ülkelerle Moskova arasındaki bağları daha da güçlendirmek ve aynı zamanda da uluslararası ideolojik faaliyetleri bir merkezden idare etmek için yeni tedbirlere başvurmaya karar verdi. Bu amaçla 1947 Eylül ayında Sovyet Rusya, Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Fransa ve İtalya komünist partilerinin liderleri Polonya'da toplandı. Yayınladıkları bildiri de 5 Ekim'de "**Cominform**"un (**Kominform**) kurulduğunu ilan ettiler.

25 Ocak 1949'da komünist ülkeler arasında ekonomik iş birliği ve dayanışma amacıyla "**Comecon**" kuruldu. Bu teşkilatta kurucu üye olarak SSCB, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya ve Çekoslovakya gibi ülkeler yer almaktaydı. Kuruluşa daha sonra Arnavutluk, Demokratik Almanya, Moğolistan ve Küba da katıldı.

1949'da kurulan NATO'nun askerî etkinliklerini artırması üzerine Doğu Bloku'nda kollektif savunma ve iş birliği amacıyla 14 Mayıs 1955'te **Varşova Paktı** kuruldu. Pakt'ın kurulmasında ilk imza atan ülkeler Arnavutluk, Romanya, SSCB, Demokratik Almanya, Bulgaristan, Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan'dı.

c.Sosyalist Blok'ta Sarsıntılar

1924'ten beri SSCB'yi yöneten Stalin, 5 Mart 1953'te Moskova'da öldü. Daha Stalin ölmeden önce baş gösteren siyasi çatışmalar ve onun ölümüyle ortaya çıkan iktidar mücadelesi bloktaki sarsıntıları iyice arttırdı. SSCB'nin hâkimiyet politikasına karşı gerek rejim ortaklığı olan devletlerde gerekse uydu devletlerde tepkiler ortaya çıktı. Blok içindeki bu sarsıntılar SSCB'nin dış politikasını da etkiledi.

SSCB-Yugoslavya İlişkileri

Yugoslavya, Doğu Bloku'na dâhil olmakla beraber, 1945 yılından beri bazı konularda SSCB ile anlaşmazlık içindeydi. Bu durumun nedenleri arasında SSCB'nin diğer uydu devletlerde olduğu gibi Yugoslavya'yı da tam denetimi altına almak istemesi ve Yugoslav lideri Tito'nun buna yanaşmaması, Tito'nun Moskova'yla iyi ilişkiler içinde olmakla beraber Balkanlarda liderliği üstlenmek istemesi ve SSCB'nin buna karşı çıkması ve iki devlet arasındaki ideolojik görüş ayrılıkları gösterilebilir. Bu gelişmeler sonucunda iki devletin arası açıldı ve SSCB'nin direktifleri sonucunda Yugoslavya, 28 Haziran 1948'de, Cominform'dan çıkarıldı.

Yugoslavya, komşusu olan diğer Doğu Bloku devletleri tarafından tehdit edilince 1953'te Balkan Paktı'na girdi. Bu durumdan yararlanmak isteyen ABD, Yugoslavya'yı Batı Bloku'na çekmek için, bu ülkeye askerî ve ekonomik yardıma başladı. SSCB-Yugoslavya ilişkileri ancak 1955'ten itibaren düzelmeye başladı. Bununla beraber Yugoslavya, bu tarihlerden itibaren daha çok Asya ve Afrika ülkeleriyle, Bağlantısızlar Bloku'nun öncülüğünü yapacak bir dış politika izlemeye başladı.

SSCB-Çin İlişkileri

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949'da kurulması, güçler dengesini etkilemiştir. Yeni yönetim, SSCB ile ilişkilerini güçlendirmeye yönelik politika izlemeye başladı. 1950'de imzalanan dostluk anlaşmasından sonra aynı yıl başlayan Kore Savaşı bu yakınlaşmayı daha güçlendirdi. Buna karşılık ABD yeni Çin yönetimini tanımadı ve bu ülkeye ticari ambargo uygulamaya başladı. Daha sonra Pekin hükümeti, Birleşmiş Milletler (BM) Teşkilatından çıkarılarak yerine Tayvan hükümeti alındı. Bu gelişmelerin de etkisiyle 1953 yılına gelindiğinde Çin-Rus dostluğu en üst seviyeye ulaştı.

Zamanla büyük bir güç hâline gelen Çin Halk Cumhuriyeti, SSCB'den bağımsız bir politika gütmeye başladı. SSCB-Batı ilişkilerinde başlayan yumuşama, Çin'in yalnız kalmasına ve dayanışmanın bozulmasına neden oldu. SSCB-Çin arasında 1960'tan itibaren artan anlaşmazlığın nedenleri arasında iki ülke arasındaki liderlik iddiası, tarafsız ülkelerde nüfuz rekabeti, Batılı devletlerle ilişkilerin şekli; Doğu Türkistan, Moğolistan gibi sınır bölgeleri sorunu, SSCB'nin Çin'e yapacağı ekonomik yardımın miktarı ve zamanı gösterilebilir.

Çin, 1965-1966'daki Kültür İhtilali'nden sonra çok yönlü dış politika izleyerek Amerika ile ilişkilerini düzeltmiş, BM'ye tekrar üye olmuştur. Bu gelişmeler Doğu Bloku'nun güç kaybetmesine yol açmıştır.

SSCB-Macaristan İlişkileri

Stalin'in ölümünden sonra Doğu Bloku'nda ayaklanmalar hızla yayılmaya başlamış, Doğu Berlin'den sonra Macaristan'daki fabrika işçileri ekonomik şartlardan dolayı Haziran 1953'te ayaklanmışlardı. Bunun üzerine SSCB, imre Nagi (Naj)'yi yeni başbakan olarak atadı. Nagi, siyasi baskıları azaltarak reformlar yaptı. Nagi'nin komünist sistemi yumuşatmaya yönelik politikaları SSCB tarafından tepkiyle karşılandı ve Nagi görevden alındı.

Alınan tedbirlere rağmen Nagi Dönemi'nde temelleri atılan adımlar, Macarlar arasında değişim isteğini güçlendirmiş bulunuyordu. 23 Ekim 1956'da Budapeşte'de yapılan gösterilere yaklaşık 200.000 kişi katılmıştı. Polisin kalabalığa ateş açmasıyla barışçı gösteriler bir anda ayaklanmaya dönüştü. Halk, silahlanmaya başladı. Ülkenin hemen her kentinde millî ihtilal komiteleri kurulmuştu. Yeniden iktidara gelen Nagi'nin üst üste verdiği ödünler, ayaklanmayı durdurmaya yetmedi. SSCB, 30 Ekim'de birliklerinin Macaristan'dan çekileceğini deklare etmesine rağmen 31 Ekim'de Budapeşte'yi kuşattı. Nagi, 1 Kasım'da Varşova Paktı'ndan ayrılma kararını açıklayarak Birleşmiş Milletler aracılığıyla büyük devletlerin korumasını istedi. Bu gelişme üzerine SSCB birlikleri Budapeşte'yi işgal etti. Kısa sürede silahlı direniş bastırıldı. İşçilerin başlattığı genel grevin sona erdirilmesi ise birkaç haftayı aldı. Düzenin sağlanmasından sonra geniş çaplı tutuklamalara girişildi.

Macar Millî Ayaklanmasında Arnavutluk, Çekoslovakya, Bulgaristan SSCB'yi desteklemiş, Çin ise ayaklanmacıların haklı olduğunu savunmuştur.

SSCB-Çekoslovakya İlişkileri

II. Dünya Savaşı'ndan önce Çekoslovakya'da "sosyal demokrasi" anlayışı hâkimdi. Çekoslovak toplumu; liberal, milliyetçi, demokrat vb. farklı düşünceden insanlardan oluşuyordu.

Çekoslovakya, savaştan sonra SSCB'nin etkisinde kalarak Varşova Paktı'na girdi. 1953 yılı baharında Doğu Bloku'nda görülen ağır ekonomik şartlar Çekoslovakya'da da kendini gösterdi. Mevcut hükümetin 30 Mayıs 1953'te enflasyonu düşürmeye yönelik yayınladığı kararlar halk tarafından tepkiyle karşılanmış, bazı şehirlerdeki fabrika işçileri "hür seçim" sloganlarıyla ayaklanarak mevcut yönetimi ve SSCB'yi protesto etmişlerdi. SSCB'nin de desteğini alan Çekoslovak Komünist Partisi yönetimi, sert tedbirlerle ayaklanmaları bastırmıştı.

Çekoslovakya'da 1967'de Aleksander Dubcek liderliğinde "insancıl komünizm" hareketi başladı. Bu hareketin amacı, Çekoslovakya'da insan hürriyetini esas alan bir komünist sistemini uygulamaktı.

1968'de yayınlanan "harekât programı" sosyalizmin demokrasi ilkeleri ile birleştirilerek yeni bir siyasi sistemin oluşturulması amacındaydı. Tek partili sosyalist devlet yönetimine karşı olan inkılapçı nitelikteki bu hareket ile toplanma ve dernek, düşünce ve ifade, inanç ve kanaat gibi insanın temel hak ve hürriyetlerinin sağlanması gerektiği vurgulandı. Çekoslovakya'nın şartlarına uygun sosyalist demokratik modelin kurulması ve serbest seçimlerin yapılması da ifade edildi.

SSCB, Varşova Paktı üyelerinin desteğini de alarak Çekoslovakya'daki "insancıl komünizm" hareketini ikili görüşmeler ve baskı yoluyla engellemeye çalıştıysa da başarılı olamadı. Gelişmeler üzerine "Varşova Paktı ordusu" 21 Ağustos 1968'de Çekoslovakya'yı işgale başladı. Çeklerin "insancıl komünizm" hareketi başarısızlıkla sonuçlandı.

2. Batı Bloku'nun Kuruluşu

Daha önce belirtildiği gibi II. Dünya Savaşı dünyadaki dengelerde büyük bir değişime neden olmuştu. Uluslararası politikada daha önce aktif rol üstlenen devletlerin savaştan yıpranarak çıkması, Avrupa ve dünya siyasetinde boşluk meydana getirmişti. SSCB'nin yayılmacı politika izlemesi, Türkiye'den toprak ve üs istemesi, Yunan iç savaşı, İngiltere'yi endişeye düşürdü. İngiltere'nin ekonomik nedenlerden dolayı bu bölgedeki askerlerini çekeceğini belirtmesi ve SSCB yayılmasını ancak ABD'nin engelleyebileceği yönündeki telkinleri, kabuğuna çekilmeyi düşünen ABD'nin Batı'nın liderliğini üstlenmesi için açık bir davetti. Bu davet ABD'yi aktif politika izlemeye sevk etmişti.

ABD, 1946'dan sonra SSCB yayılmasına karşı Doğu Bloku'nu kuşatmaya yönelik bir "çevreleme politikası" izlemeye başladı. Bu doğrultuda Truman Doktrini ve Marshall Planı uygulamaya konulmuş, paktlar kurulmuş, askerî anlaşmalar imzalanmıştır.

a. Truman Doktrini

ABD'nin Batı dünyasının liderliğini açık bir şekilde üstlenmek için yaptığı ilk girişim, Truman Doktrini'nin ilanı olmuştur. Truman Doktrini'nin uygulamaya konulmasının nedeni ABD yöneticilerinin dünyanın SSCB tehdidi altında bulunduğu dair endişeleridir. Truman Doktrini, yeryüzünün iki bloka ayrıldığını ve SSCB-ABD mücadelesinin başladığını ilan etmiştir. Ayrıca Doğu Avrupa ve Balkanlardaki bölünmeyi çok daha kesin çizgilerle ortaya koymuştur. Yunan İç Savaşı'nın seyrini değiştirip merkezî hükümetin komünistleri yenmesini sağlamıştır.

Doktrinin uygulanması bir başka açıdan II. Dünya Savaşı'ndan önce İngiltere'nin etkisi altındaki bir bölgenin kontrolünün ABD tarafından devralındığının göstergesidir.

ABD, bu doktrini Orta Doğu'ya doğru genişletmek için girişimlerde bulundu. Ancak Moskova'nın o dönemde Orta Doğu'da fazla etkin olmaması nedeniyle kendilerini tehlikede görmeyen Arap devletleri doktrinin genişletilmesine izin vermediler.

b. Marshall Planı

ABD, ekonomik sıkıntılara yardımcı olmak için Batı Avrupa'ya 15 milyar dolar ekonomik yardım yapmış fakat bu yardım verimli kullanılmamıştı. Marshall Planı'na göre, Avrupa ülkeleri her şeyden önce kendi aralarında bir ekonomik iş birliğine girişmeli, iş birliği sonunda ekonomik açık ortaya çıktığında ABD, bu açığın kapatılması için yardım etmeliydi. Plan, her Avrupa ülkesine Amerikan malı malzeme ve makine yardımını kapsıyordu.

16 Avrupa ülkesinin üyeleri Türkiye dâhil, 22 Eylül'de Amerika'ya sunulmak üzere bir "Avrupa Ekonomik Kalkınma Programı" hazırladılar. Bu program üzerine ABD, 3 Nisan 1948'de "Dış Yardım Kanunu"nu çıkardı. Bu kanuna dayanarak daha ilk yılında 16'lara (İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya, Portekiz, İrlanda, Yunanistan, Türkiye, Hollanda, Lüksemburg, İsviçre, İzlanda, Avusturya, Norveç, Danimarka ve İsveç) 6 milyar dolarlık bir ekonomik yardım yaptı. Bu yardım ileriki yıllarda 12 milyar dolara ulaştı. Marshall Planı, SSCB ve onun uydularına da açık olmakla birlikte, Yugoslavya dışındaki Doğu Bloku üyeleri buna katılmak istemediler. Avrupa'da Marshall yardımları sonucunda üç yıllık bir süre içinde tarım ve sanayi üretimi savaş öncesine oranla büyük bir artış gösterdi. Dış Yardım Kanunu'nun çıkması üzerine 16 Avrupa ülkesi, **16 Nisan 1948'de "Avrupa Ekonomik İş Birliği Teşkilatı"nı kurdular.**

c. NATO'nun Kuruluşu

Marshall Planı ve Truman Doktrini, SSCB'nin Orta Doğu ve Avrupa'daki yayılma faaliyetlerine karşı ABD'nin almış olduğu ilk tedbirlerdir. Çekoslovak darbesinden (Şubat 1948) sonra, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında "**Batı Avrupa Birliği**" (Mart 1948) adı verilen bir ittifak sistemi kurulmuştur. Berlin Buhranı (Haziran 1948), Batı savunmasının örgütlenmesine hız vermişti. Ancak Batı Avrupa devletlerinin gücü SSCB'ye karşı gerekli dengeyi kurmaktan yoksundu. Bu nedenle Amerika'nın bu savunma sistemini desteklemesi gerekiyordu.

Sonunda SSCB'nin tehditlerine karşılık **4 Nisan 1949'da 12 Batılı ülke (İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya, İzlanda, Danimarka, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, ABD, Kanada) arasında kısa adı ile NATO (North Atlantik Treaty Organization) olan Kuzey Atlantik İttifakını kurdu.**

İttifak, savunma amacı yanında siyasi, ekonomik, sosyal alanlarda da iş birliğini amaçlıyordu. NATO'nun kurulmasıyla Sovyet yayılmasına karşı etkili bir set kurulmuş, Doğu Bloku'na karşı denge sağlanmış ve Batı Bloku ortaya çıkmıştır. Türkiye ve Yunanistan 1952 de, Batı Almanya 1955'te ve İspanya da 1982 yılında NATO'ya katılmıştır.

d. Avrupa Konseyinin Kuruluşu

İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya, İrlanda, Danimarka, Lüksemburg, Norveç ve İsveç 5 Mayıs 1949'da Londra'da Avrupa Konseyini kurdular. Konseyin çalışma alanları, insan hakları, medya, hukuki iş birliği, sosyal dayanışma, sağlık, eğitim, kültür, spor, gençlik vb. olarak belirlenmiştir. Türkiye Konseye 8 Ağustos 1949'da üye olmuştur.

e. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)

Avrupa'nın bütünleşmesi ile ilgili düşünceler çok eskilere dayanmakla beraber bu düşünceyi gerçekleştirecek koşullar ancak XX. yüzyılda oluşmuştur. Bu yüzyılın ilk yarısında iki büyük savaşın acısını yaşayan Avrupa, bir daha bu tür çatışmaların yaşanmaması için çözüm arayışına girmiştir. Çözüm olarak da Avrupa devletleri arasındaki düşmanlığı ortadan kaldıracak bir bütünleşmenin gerçekleştirilmesi düşüncesi benimsenmiştir.

Avrupa devletleri bu bütünleşmeyle hem kendi ekonomik potansiyellerini birleştirerek bir Avrupa pazarı oluşturmak hem de Sovyetler Birliği'nin Batı'ya doğru yayılmasının engellenmesi yönünde önemli bir adım atmak istemişlerdi. Birliğin asıl temeli ise 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransız Dış İşleri Bakanı Schuman'ın yayımladığı bir bildiri ile atılmıştır.

Bu girişim sonucunda Fransa, Federal Almanya, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'nın katılımıyla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur (18 Nisan 1951). Bu başarılı girişim, Avrupa'da daha geniş kapsamlı bir ekonomik birleşmenin gerçekleştirilmesine yönelik yeni görüşlerin doğmasına yol açmıştır.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu oluşturan devletler 1957'de Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğunu kurmuşlardır.

B. PAYLAŞILAMAYAN ORTA DOĞU

I. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere ve Fransa'nın kışkırtmaları sonucunda Orta Doğu'da Osmanlı Devleti egemenliğinde yaşayan bazı Arap toplulukları millî devletlerini kurabilmek için ayaklanmışlardı.

SSCB yönetiminin Çarlık Dönemi'ne ait gizli antlaşmaları açıklaması ve ABD'nin de sömürgeci politikalara karşı çıkması, İngiltere ve Fransa'nın planlarını bozmuştu. Bunun üzerine İngiltere ve Fransa manda yönetimleri kurarak bölgedeki egemenliklerini devam ettirmişlerdi.

I.Dünya Savaşı'ndan yıpranarak çıkan Avrupa devletleri, Orta Doğu ülkelerinin bağımsızlık mücadelelerine karşı koyacak durumda değildi. Ayrıca SSCB ve Nazi Almanyası'ndan gelen tehditler İngiltere ve Fransa'nın hareket alanını kısıtlıyordu. Milliyetçi hareketlerin güçlenmesiyle Orta Doğu'da sömürgeci devletler gittikçe artan bir muhalefetle karşılaştılar. Muhalefetin öncülüğünü ya halk içinden çıkan geleneksel yöneticiler ya da eğitilmiş seçkinler yapıyordu. 1930'ların ekonomik bunalımıyla ortaya çıkan toplumsal huzursuzluklar, muhalefet liderlerinin halk desteğini arkalarına almalarında önemli bir etkendi. Bu şartlar İngiltere ve Fransa'nın bölgedeki etkinliklerinin azalmasına neden olmuştu.

Bu gelişmeler üzerine bölge ülkeleri bağımsızlıklarını kazanmaya başladı ve monarşi yönetimleri kuruldu. Pek çok ülkede asgari ölçülerde de olsa kendi kendini yönetme hakkı kabul edildi. Birçok Müslüman ülkede milliyetçi ve modernleşme yanlıları iktidara geldi.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Soğuk Savaş Dönemi'nde Batılı devletlerin ABD, Doğu Bloku ülkelerinin ise SSCB önderliğinde iki kutba ayrıldığı dünyada özellikle Müslüman toplumlar kendilerini bu iki kutbun dışında tutmaya çalıştılar. Bununla beraber bağımsızlık sürecinde Batı karşıtlığının artması ve Sosyalist Blok'tan da gelen destek, Mısır, Suriye, Irak gibi bölge ülkelerinin Doğu Bloku ile ilişkilerinin gelişmesini sağladı. Batılı devletler, kültürel ve dinî özelliklerini bir tarafa bırakarak bu devletleri geliştirmekte olan ülkeler statüsündeki blokların dışında değerlendirdiler. Bölgenin zengin yer altı kaynaklarına sahip olmasına rağmen ekonomik açıdan gelişmemiş halk, bu zenginlikten faydalanamamıştır. Manda döneminin mirası olarak toplumlardaki etnik ve dinî parçalanmışlık, Orta Doğu ülkeleri için sorun teşkil etmeye devam etmiştir. Etnik ve dinî kaynaklı sorunlar, bölge ülkelerinde günümüze kadar süren iç çatışmalara sebep olmuştur. Bu da ülkelerin siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmesini de engellemiştir.

1. İsrail'in Kuruluşu

İngiliz mandası altındaki Filistin'de bir Yahudi yurdunun kurulması çalışmaları, XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştı. Bu amaçla toplanan ilk kongre, 29 Ağustos 1897'de İsviçre'de Basel'de toplanmış ve bu kongrede Yahudilerin Filistin'de bir "yurt" edinmesi kararı alınmıştı.

Filistin, Osmanlı Devleti toprakları içerisinde yer almaktaydı. Bu nedenle Dünya Siyonist Örgütü Başkanı **Theodor Herzl**, Yahudilerin Filistin'e göç etmelerine izin verilmesine karşılık II. Abdülhamid'e Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödemeyi önermiş ancak istediği sonucu alamamıştı. Buna rağmen Filistin'de izinsiz olarak kurulan Yahudi kolonilerinin sayısı 1914'te kırk altıya ulaşmıştı.

I. Dünya Savaşı sırasında, Başkan Wilson'un da Yahudi sorununu benimsemesi, İngiltere'yi harekete geçirmiş, İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour, 2 Kasım 1917'de Siyonist Federasyonu Başkan'na gönderdiği mektupta, İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasını kabul ettiğini resmen bildirmişti. **"Balfour Deklarasyonu"** adını alan bu belge, Yahudi devleti kurulması sorununun bir dönüm noktası sayılmaktadır. Bu tarihten sonra Yahudiler, büyük kitleler hâlinde Filistin'e göç etmeye başladılar.

İngiltere'nin 1917'den sonra takındığı tutum ve izlediği politika, Araplar arasında bu devlete karşı sert tepkilere yol açtı. Diğer yandan Araplar ile Yahudiler arasında çarpışmalar başladı. Bu arada Filistin'in iki taraf arasında bölünmesi düşüncesi ortaya atıldıysa da bundan bir sonuç alınamadı. Ancak bu dönemde Filistin'e Yahudi göçü devam etti. Bunun sonucunda da 1882 yılında 35.000'i geçmeyen Yahudi nüfusu 1939 yılı sonlarında 463.535'e ulaştı.

Yahudiler, II. Dünya Savaşı sırasında da Filistin'de bir İsrail devleti kurmak amacıyla çalışmalarını sürdürdüler. Savaşın sonlarına doğru Filistin'deki Yahudiler de girişimlere başladı. Bu arada Filistin'de bağımsız Arap Devleti kurulması için Arap devletleri de çalışmalarını hızlandırdılar.

İngiltere'nin Yahudileri desteklemesine karşılık Almanya ve İtalya, Arapları destekliyordu. İngiltere, ABD'nin de desteğini alarak 1947'de Filistin sorununu Birleşmiş Milletler Teşkilatına götürdü. Burada Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında bölünmesine, Kudüs'e tarafsız bir statü verilmesine karar verildi.

Birleşmiş Milletlerin bu taksim kararı Arap ülkelerinde tepkiyle karşılandı. Bu ülkelerde ABD ve Birleşmiş Milletler aleyhinde gösteriler yapıldı. 1947 yılı Aralık ayı başlarından itibaren, Filistin'de, Arap ve Yahudiler arasında çarpışmalar başladı. Güvenlik Konseyi konuyu ele alarak görüştü fakat bir sonuç alınamadı. Bu sırada da İngiltere, 14 Mayıs 1948'de, Filistin'deki manda yönetimini tek taraflı olarak kaldırdı. Aynı gün, İsrail Devleti'nin kurulduğu ilan edildi.

Bu tarihten sonra günümüze kadar uzanan Arap-İsrail savaşları ve Filistin sorunu başlamıştır.

2. Eisenhower Doktrini

İngiltere ve Fransa'nın Orta Doğu'dan çekilmesinden sonra bölgedeki siyasi boşluğu doldurmak isteyen ABD, Bağdat Paktı'nın kurulmasında, Süveyş krizi esnasında İngilizlerin ve Fransızların Mısır'dan çıkarılmasında etkin ve tarafsız bir rol oynamıştı. Ama Süveyş krizinde SSCB'nin Araplardan yana tavır koyması bu devletin Orta Doğu'da ilgi görerek taraftar bulmasına, Batı karşıtlığının artmasına sebep oldu.

ABD Başkanı Eisenhower, Orta Doğu'nun SSCB'nin kontrolüne girmesini engellemek ve bölge halkını ABD'nin yanına çekmek için 5 Ocak 1957'de kongreye bir mesaj gönderdi. **"Eisenhower Doktrini"** adını alan bu mesajın amacı: Orta Doğu ülkelerine ekonomik ve askerî yardım yapmak, bu ülkelere komünist bloktan bir saldırı gelmesi hâlinde Amerikan Silahlı Kuvvetlerinin kullanılması için izin almak ve her yıl 200 milyon dolar harcama yetkisi istemektir. Eisenhower Doktrini ile ABD, Orta Doğu ile ilişkilerini geliştirmiş, SSCB ile ilk defa Orta Doğu'da karşı karşıya gelmeye başlamıştı.

Bu doktrin ile Orta Doğu ikiye ayrılmıştı. Lübnan, Pakistan, Irak, Türkiye, Afganistan, Libya, Tunus, Fas ve en sonunda İsrail bu doktrini kabul ettiklerini bildirdiler. Buna karşılık Mısır, Suriye, Ürdün ve Suudi Arabistan'dan olumsuz tepki geldi. Bir kaç hafta sonra Suudi Arabistan, tutumunu değiştirerek Eisenhower Doktrini'ni "iyi ve müsbet" bulunduğunu bildirdi.

C. UZAK DOĞU'DA ÇATIŞMA

1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu

Eylül 1949'da Mao'nun yönetimi ele geçirmesi ile Çin'de komünist yönetim iş başına gelmişti. Çin'deki rejim değişikliği, ülke içinde büyük değişikliklere neden olduğu gibi Çin'in dış siyasetini ve uluslararası politikayı da etkilemiştir.

Çin'deki yeni rejim, SSCB ve müttefikleri tarafından hemen tanınarak Çin'le otuz yıllık dostluk ve ittifak antlaşması imzalandı. Bu durum Asya'daki güçler dengesinde Doğu Bloku'nun ağırlığını arttırmasına neden oldu.

Çin, ideolojisine uygun dış politika izleyerek ABD'ye karşı Kore Savaşı'na girdi. 1956 Süveyş krizinde Batılı devletlere karşı Mısır'ı destekledi.

Daha önce SSCB-Çin ilişkilerinin 1960'tan sonra Moskova-Pekin çatışmasına dönüştüğü anlatılmıştı.

Hindistan'ın güçlenen Çin'i bir tehdit unsuru olarak görmesi, Çin'in Hindistan sınır bölgesindeki Nepal, Bhutan ve Tibet'te ideolojisini yaymak istemesi, 1959'dan itibaren iki ülke ilişkilerinin bozulmasına neden oldu. Ayrıca Pakistan'ın Keşmir meselesinden dolayı Hindistan ile ilişkilerinin bozulması, Çin-Pakistan yakınlaşmasına sebep oldu.

Çin, Malaya'da İngilizler ve Çin Hind'i'nde (Vietnam, Laos, Tayland, Kamboçya) Fransızlarla mücadele eden devrimci gruplara ve Vietnam Savaşı'nda ABD'ye karşı komünist Kuzey Vietnamlılara destek oldu.

İzlediği dış politikayla uluslararası alanda yalnız kalan ve SSCB ile ilişkileri bozulan Çin, 1960'ların sonundan itibaren Batılı devletlerle ilişkilerini düzeltmeye başlamış ve 1972'de BM'ye tekrar üye olmuştur.

2. Uzak Doğu'da Hâkimiyet Mücadeleleri

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da oluşan Soğuk Savaş bir süre sonra Uzak Doğu'da da çatışmalara neden oldu. Uzak Doğu'daki bu durumun sebebi, ABD ile SSCB arasındaki çıkar çatışmalarıdır. Ayrıca ABD ve SSCB askerlerinin Kore'deki, Fransa'nın Çin Hind'i'ndeki varlığı diğer sebepler arasında gösterilebilir.

a. Kore Savaşı

II. Dünya Savaşı sonunda yapılan anlaşmalara göre Japonları Kore'den uzaklaştırma görevi ABD ve SSCB'ye verilmişti. Japonya savaşta yenilip teslim olunca SSCB, Kuzey Kore'ye; ABD de Güney Kore'ye yerleşerek 38. enlem sınır olarak kabul edilmişti. Daha sonra SSCB ve ABD'nin iki bölgeyi birleştirmeye yönelik müzakereleri sonuç vermeyince konu Birleşmiş Milletlere götürülmüştü.

Bu girişimden de bir sonuç çıkmayınca kuzeyde SSCB kontrolünde Kore Halk Cumhuriyeti, güneyde de ABD kontrolünde Güney Kore Cumhuriyeti kurulmuştu.

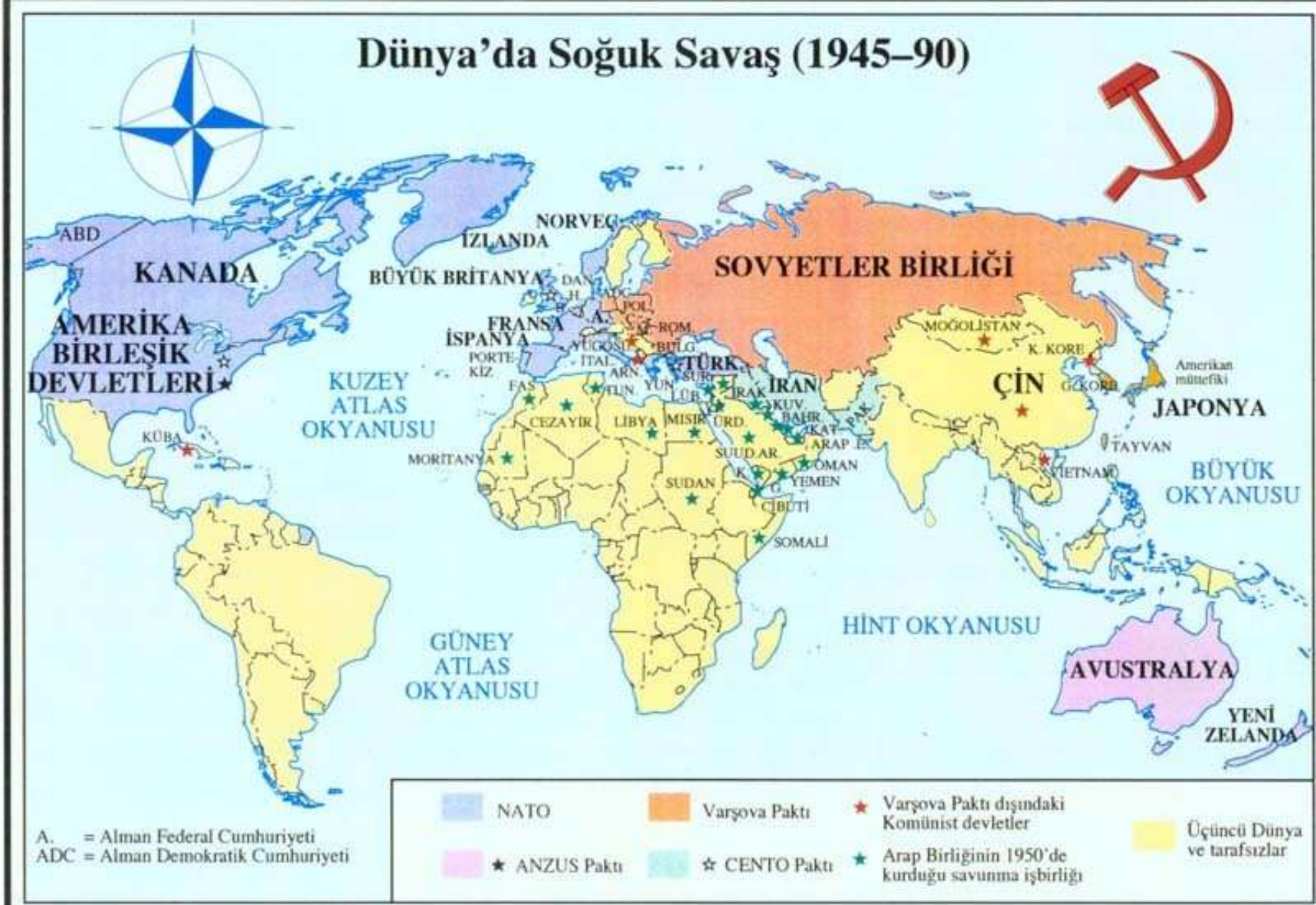
ABD'nin Güney Kore ve Japonya'da asker bulundurarak üstünlük sağlaması, SSCB'yi tedirgin etmişti. SSCB bu duruma Çin'de komünist yönetim kuruluncaya kadar ses çıkartmamıştı. SSCB, Çin'de komünist yönetimin iş başına gelmesiyle ABD'yi Uzak Doğu'dan uzaklaştırmaya karar verdi.

Moskova'nın talimatı ile Kuzey Kore, Güney Kore'ye 25 Haziran 1950'de saldırıya geçti. Bu saldırı karşısında ABD'nin başını çektiği bir Birleşmiş Milletler Kuvveti oluşturuldu. Türkiye de bu kuvvete bir tugayla katıldı. Savaş 1953 yılında sona erdiyse de iki taraf da birbirine kesin üstünlük sağlayamadı. Savaş sonunda SSCB, ABD'yi Kore'den çıkaramayacağını anladı.

- Kore Savaşı ile birlikte Soğuk Savaş'ın ilk sıcak savaşı gerçekleşmiş oldu.
- Batılı ülkeler, ABD'nin nükleer silah üstünlüğüne rağmen Sovyetlerin yine de savaş başlatabildiğini gördüler; bu nedenle aralarındaki bağları güçlendirdiler, NATO'yu genişlettiler (Türkiye, Yunanistan ve Federal Almanya, NATO'ya alındı).
- Türkiye ilk kez Misakımillî sınırları dışında savaşa katılmış oldu.

b. SEATO (Manilla Paketi)'nin Kuruluşu

II. Dünya Savaşı sonunda Kore gibi Vietnam da ikiye bölündü. Kuzey Vietnam'da komünistlerin güçlerini arttırmaları ve Kore Savaşı ABD'yi yeni tedbirler almaya yöneltti. ABD, Uzak Doğu'daki etkinliğini arttırmak için bu bölgede yeni bağımsız olan Tayland, Laos, Kamboçya ve Güney Vietnam'a askerî yardımlarını arttırdı. Ayrıca **Güney Doğu Asya Anlaşma Teşkilatını (SEATO)** kurdu (8 Eylül 1954). Bu Teşkilat ABD, İngiltere, Fransa, Yeni Zelanda, Avustralya, Filipinler, Tayland, Pakistan'dan oluşmuştu. Böylece ABD, kurmuş olduğu SEATO ve diğer teşkilatlarla SSCB'yi ve Çin'i Batı Avrupa kıyılarından Pasifik'e kadar uzanan bir çember içine almıştı.

D. ASYA VE AFRIKA'NIN KURTULUŞU

I.Dünya Savaşı sonrasında sömürge ülkelerde bağımsızlık hareketlerinin başlamasına rağmen II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar bu hareketler başarıya ulaşamamıştı. II. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'da eğitim gören halkın içinden çıkan bazı aydınlar Asya'da ve Afrika'da milliyetçiliği yayarak bu düşüncenin önemli bir ideolojik güç hâline gelmesinde etkili olmuşlardı.

II.Dünya Savaşı ise milliyetçiliğin dünya genelinde yayılmasında ve sömürgeler üzerinde Batı egemenliğinin yıkılmasında belirleyici etken oldu. Batı Avrupa'nın güçlü devletleri, Asya'dan Afrika'ya kadar uzanan bölgede sömürge halklarının kararlı bağımsızlık talebiyle baş edemeyecek kadar itibar ve güç kaybetmişlerdir. Bu durumda II. Dünya Savaşı'nda Batılı devletlerin üst üste aldığı askerî başarısızlıklar, sömürge altında yaşayan milletlerin bağımsızlık mücadelesine hız kazandırdı.

Savaş yıllarında toplumların olaylara bakışında meydana gelen değişimle bağımsızlık düşüncesinin önem kazanması ve toprak ilhakinin hoş görülmemesi, sömürgecilğe karşı tepkinin artmasına yol açtı. Ayrıca Soğuk Savaş Dönemi'nde sömürge halklarının bağımsızlık talebi, bu halkları yanlarına çekebilmek amacıyla sömürgeci devletlerin dışındaki bloklar tarafından da desteklendi. Böylece Asya'dan Afrika'ya kadar birçok ülke bağımsızlığını kazandı.

1.Güney Asya'daki Gelişmeler

1763'ten beri İngiliz sömürgesi olan Hindistan'da 1917'de Mahatma Gandhi'nin faaliyetleri milliyetçilik hareketlerine hız kazandırdı. Bunun üzerine İngilizler 1919'da bazı eyaletlerde bir kısım yetkileri halk tarafından seçilen yerli liderlere bıraktıysa da bu gelişme,

Hindistan'daki bağımsızlık mücadelesini durdurmaya yetmedi. Bağımsızlık hareketleri Batı'da okuyan Hintli aydınlar tarafından örgütlendi. Halk tarafından desteklenen bu aydınlar ilk olarak yerel yönetimlerde söz sahibi olmaya başladı. İngilizler, 1935'te Hindistan'da yeni bir anayasa hazırladı. Eyaletlerde bütün yönetim yetkileri Hintli yöneticilere bırakıldı. 30 milyon kadar Hintliye seçme hakkı tanındı. Bu sırada Hindu egemenliğindeki Müslümanlar, Hintlilerden ayrı olarak ayrı bir devlet kurma isteklerini dile getirdiler. 23 Mart 1940'ta Lahor'da toplanan "Müslümanlar Birliği Cemiyeti Kongresi", Hindulardan ayrı bir Pakistan Devleti kurulmasını kararlaştırdı. Bu hareketin liderliğini Muhammed Ali Cinnah yapmaktaydı.

1945 yılında İngilizler, yeni bir anayasa hazırlanmasına karar vererek, kurucu meclis ve geçici bir hükümet kurulmasını kabul etti. 1946'da Hint Yarımadası'nda Hindistan ve Pakistan adlarında iki bağımsız "dominyon" kurulması kararlaştırıldı. 14 Ağustos 1947'de İngiliz askerlerinin Hindistan'ın kuzeyinden çekilmesi ile Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgeler -İngiliz Uluslar Topluluğu (Common-wealth) içinde ve dominyon statüsünde- Pakistan adı ile kuruldu. Ancak bu devlet, Kuzey Hindistan'ın doğu ve batısında birbirinden çok uzakta iki bölümün birleşmesinden meydana geliyordu.

Pakistan'ın bu durumu 1971'e kadar sürdü.) 15 Ağustos 1947'de İngiltere'nin Hindistan'dan çekilmesi ile Hindistan, bağımsızlığını kazandı ve İngiliz Uluslar Topluluğunun bir üyesi oldu.

Hindistan ve Pakistan'daki bağımsızlık mücadelesi bölge ülkeleri üzerinde etkisini göstermiş; Seylan, Birmanya ve Malezya İngiltere'den; Endonezya Hollanda'dan; Vietnam, Laos ve Kamboçya Fransa'dan bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Hindistan 1947'de bağımsızlığını kazandıktan sonra iki bloka da dâhil olmayıp Bağlantısızlar Hareketi'nin önde gelen devletlerinden biri oldu. Keşmir meselesi sebebiyle 1965'te çatışmalar yaşadığı Pakistan'ın Çin ile ittifak yapması üzerine SSCB ile iyi ilişkiler kurdu. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ABD ile olan iyi ilişkilerini daha da geliştirdi.

Bugün kalabalık nüfusu ve askerî gücüyle önemli bir ülke hâline gelen Hindistan, buna rağmen kişi başına düşen millî gelir açısından hızlı bir büyüme gösterememiştir. Ülkede toplumsal, dinî, bölgesel nitelikli çatışmalar hâlâ devam etmektedir. Hindistan, yaşadığı sorunlara rağmen günümüze kadar demokratik hükümet şeklini koruyabilmiştir.

Kurulduğu günden itibaren uzun süre ordu tarafından yönetilen Pakistan, Afganistan'ın SSCB tarafından işgal edildiği dönem, Afgan mültecilerinin akınına uğradı. SSCB-Hindistan ittifakına karşı Afgan direnişçilerine destek verdi. Hindistan ile yaptığı savaşlarla beraber ülkedeki dinî, askerî ve siyasi çekişmeler ülkenin sosyal ve ekonomik dengelerini sürekli bozmaktadır.

Güney Asya ülkelerinde II. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar karışıklıklar hüküm sürdü. Vietnam, Kamboçya gibi bazı ülkelerde bağımsızlık kazanıldıktan sonra iç savaşlar çıktı. İç çekişmelerin yanında Malezya ve Endonezya gibi komşu ülkeler arasında sınır çatışmaları yaşandı. Bölge ülkelerinin birçoğunda uzun yıllar diktatörlük yönetimleri hüküm sürdü. Bu durum demokrasinin gelişmesini engelledi. Parlamenter sisteme geçişler yakın zamanda görülmeye başladı.

Bölge ülkeleri Soğuk Savaş Dönemi'ndeki siyasi şartlara bağlı olarak farklı bloklarla ilişki kurmuşsa da kendi aralarındaki sorunların çözümünde büyük güçlerin müdahalesini dengelemek, siyasi, ekonomik ve ticari alanda iş birliğini sağlamak amacıyla **ASEAN (Güneydoğu Asya Milletleri Birliği)**'i kurdu (8 Ağustos 1967). Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya ve Singapur'un kurduğu bu teşkilata daha sonra Brunei, Vietnam, Laos, Birmanya (Myanmar) ve Kamboçya dâhil olmuştur.

Bölge ülkeleri yer üstü ve yer altı zenginliklerine (demir, kömür, petrol, manganez, çinko vb.) sahip olmasına rağmen uzun yıllar sömürge yönetiminde kaldıkları için ekonomik açıdan birkaç ülke dışında (Malezya, Endonezya gibi) yeterince gelişme gösterememişlerdi

2. Afrika'daki Gelişmeler

1941'de Atlantik Paktı'nda Roosevelt ve Churchill tarafından açıklanan ilkeler (hür irade ve özerklik) Afrika'daki Avrupa sömürgeciliğinin sonunun geldiğini belirtiyordu. Afrika'da sömürgeciliğin sona ermesi, İtalyanların Etiyopya (1941) ve Libya'dan (1943) çıkarıldığı yıllarda başladı.

Afrika'daki devletlerin, bağımsızlıklarını kazanmalarına rağmen insanlar dünya standartlarının altında yaşamaktadırlar. Kabilecilik anlayışının hâkim olması demokratikleşmenin önünde en büyük engeldir. Serbest seçim, özgür basın vb. kavramların toplum nazarında pek bir değeri yoktur. Ülkelerin çoğunda tek parti ve askerî diktatörlükler işbaşındadır.

Bugün dünyanın en borçlu kıtası olan Afrika'da dünyanın en fakir ülkeleri yer almaktadır. Dış ülkelere gönderilen yardımların çoğu verimli kullanılmamıştır. Ülkelerin dış ticaret hacmi son derece zayıftır. İnsan ve hayvan hastalıklarındaki artış, kötü yönetim, tarım arazilerinin azalması gibi sebepler üretilen gıda miktarının düşmesine neden olmaktadır. Sağlık sorunları, altyapı ve finansman eksikliği yüzünden en üst noktaya ulaşmıştır. 1970'ten beri Afrika'nın dünya pazarındaki payı yarıya inerken dış borcu 20 kattan fazla artmıştır. Kitada kara ve demir yolları, şehir ve kasabaların altyapıları son derece yetersizdir. Tüm bu olumsuzlukların yanında Batı kültürünün etkisi ve Batı'nın siyasi, iktisadi müdahaleleri Afrika'daki geri kalmışlığın sebepleri arasındadır.

Bağımsızlıklarını kazanan devletler, Doğu-Batı mücadelesinde her iki blokun dışında kalarak öncelikle ekonomik kalkınmayı hedeflemişlerdir. Bu amaçla 25 Mayıs 1963'te **Afrika Birliği Teşkilatı (OAU)**, 32 bağımsız Afrika ülkesi tarafından kurulmuştur. Teşkilatın amaçları: Afrika ülkeleri arasındaki birlik ve dayanışmayı geliştirmek, üyelerinin bağımsızlıklarını gözetmek, tüm kolonileşme biçimlerini ortadan kaldırmak, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne uygun olarak uluslararası iş birliğini ilerletmek; üyelerinin ekonomi, diplomasi, eğitim, sağlık, bilim ve savunma politikalarını uyumlu hâle getirmektir.

E. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE TÜRKİYE

1. Soğuk Savaş Dönemi'nde Türk Dış Politikası

ABD Soğuk Savaş Dönemi'nde SSCB yayılmacılığına karşı jeostratejik konumundan dolayı Türkiye'yi yanında görmek istiyordu. Türkiye ise SSCB'nin baskılarına karşı ABD ve Batılı devletlerle iş birliği yaparak kendi güvenlik alanını genişletmeye yönelik siyaset izlemeye yönelmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yeni bir güç olarak ortaya çıkması ve Kore Savaşı, Türkiye'nin izlediği politika'nın haklılığını ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Türkiye, Avrupa Konseyine ve NATO'ya girmiş, Balkan ve Bağdat paktlarının kurulmasında etkili rol oynamıştır.

a. Türkiye'nin Avrupa Konseyine Girişi

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa'nın Sovyetler Birliği tehdidi altında kalması üzerine İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Danimarka, İrlanda, İtalya, Norveç, İsveç 5 Mayıs 1949'da Londra'da antlaşma imzalayarak Avrupa Konseyini kurmuşlardı.

Batı ile siyasi, ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesi ve güvenliğini artırma adına Türkiye ittifaklar sistemine yönelik önemli bir adım atarak askerî niteliği olmayan bu teşkilata 8 Ağustos 1949'da üye oldu.

b. Türkiye'nin NATO'ya Girişi

Ekonomi ve güvenlik arayışı Türkiye'nin Soğuk Savaş Dönemi'nde Batı ile ilişkilerinde belirleyici etkenler olmuştu. Türkiye'nin modernleşme sürecini devam ettirmek istemesi de Batı ile ilişkilerin geliştirilmesinde bir etkendi. Bu dönemde Türkiye'nin dış politikada en önemli hedeflerinden biri de NATO'ya üyelikti. Türkiye, kurulduğu andan itibaren NATO'ya dâhil olmaya çalışmıştı. Truman Doktrini'nden sonra Amerikan yardımının NATO vasıtasıyla Batı Avrupa'ya yayılması, Türkiye'de kendine yapılan yardımın azalacağı endişesi doğurmuştu.

Türkiye NATO'ya ilk müracaatını Mayıs 1950'de, ikinci müracaatını ise Ağustos 1950'de yaptı. ABD, Türkiye'nin bu isteğine itiraz etmedi. Fakat İngiltere ve bazı Avrupa devletleri, Türkiye NATO'ya alınırsa bunun SSCB tarafından tepki ile karşılanacağı hatta savaşa neden olacağı düşüncesiyle Türkiye'nin başvurusuna karşı çıktılar.

25 Haziran 1950'de başlayan Kore Savaşı, NATO'ya girerek Batı Bloku içinde yer almak isteyen Türkiye için bir fırsat oldu. Savaşın başlaması üzerine Birleşmiş Milletler Teşkilatının davetine olumlu cevap veren Türkiye ilk olarak 4.500 kişilik bir kuvvetle BM gücünde yer aldı. Böylece Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez yurt dışına asker yollandı. Savaşa fiilen katılan Türk askerinin sayısı 23.000'dir. Kore Savaşı'nda 734 askerimiz şehit olmuş, 2147'si yaralanmıştır. 234 askerimiz esir düşmüş, 175 askerimiz ise kayıp olmuştur.

Kore Savaşı'nın meydana getirdiği kaygı verici ortam ve Türkiye'nin Kore Savaşı'nda gösterdiği başarı, Türkiye ile ilgili itirazları azaltmıştı. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin Avrupa'ya saldırma ihtimaline karşı SSCB'ye yakın bir üs gerektiği, bunun için en uygun yerin Türkiye olduğu strateji uzmanlarınca belirtilmiş, bu da Türkiye'ye ilgiyi arttırmıştı.

15 Eylül 1951'de Ottawa'da toplanan NATO Bakanlar Konseyi, Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte kabul edilmesine karar verdi.

TBMM, 18 Şubat 1952 tarihinde Kuzey Atlantik Antlaşması ve Protokolü'nü kabul etti. Türkiye'nin NATO'ya girişi ile Türkiye-ABD ilişkileri daha da gelişti. Diğer üye ülkelerin toprakları gibi Türkiye toprakları da NATO güvencesi altına alınmış oldu.

c. Balkan Pakti'nin Kurulması (28 Şubat 1953)

Türkiye'nin NATO'ya üye olması Sovyetler Birliği ve onun nüfuzu altındaki Bulgaristan tarafından tepki ile karşılanmıştı. NATO'nun yanında Balkanlarda aktif politika izlemenin gerektiğine inanan Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan arasında 28 Şubat 1953'te "Dostluk ve İş Birliği Anlaşması" imzalanarak Balkan Pakti kurulmuştur. Bu belgeyle üç devlet aralarında ekonomik ve kültürel iş birliği yapacaklar, sorunlarını barışçı yollarla çözecekler, ortak savunma konusunda iş birliğini sürdürecektir. Bu anlaşmadan sonra bu üç devlet arasında ilişkiler daha da gelişti ve 9 Ağustos 1954'te "Siyasi İş Birliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması" imzalanarak Üçlü Balkan İttifakı kuruldu. Bu gelişme ABD ve İngiltere tarafından memnuniyetle karşılandı. Fakat zamanla İttifakı oluşturan devletlerarasındaki görüş farklılıkları ve sorunlar ittifakın ömrünün uzun süreli olmasını engelledi. Stalin'in ölümünden sonra 1954'ten itibaren Yugoslavya'nın SSCB ile tekrar yakınlaşması ve Türk-Yunan ilişkilerinin Kıbrıs meselesinden dolayı bozulmasıyla Pakt, gücünü kaybetmeye başladı.

d. Bağdat Pakti'nin Kurulması (24 Şubat 1955)

Türkiye'nin NATO'ya girişi ile ilgili müzakereler yapılırken Orta Doğu'nun müdafaası sık sık dile getirilmiş ve İngiliz temsilcileri Türk heyetine, NATO'ya girdikten sonra Türkiye'nin Orta Doğu'nun savunmasında kendine düşen rolü oynamasını hassasiyetle belediklerini ifade etmişlerdir.

Bunun üzerine, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ise TBMM'de yaptığı konuşmada Orta Doğu savunmasının gerek stratejik, gerek ekonomik bakımlardan Avrupa'nın korunması için zorunlu olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle Türkiye, Atlantik Pakti'na katılınca Orta Doğu'da üzerine düşen rolü etkin biçimde yerine getirmek ve gerekli tedbirleri birlikte almak için, ilgili ülkelerle derhâl müzakereye girmeye hazır olduğunu söylemiştir.

Türkiye, NATO'ya girişinin ardından hem Balkanlarda hem de Orta Doğu'da savunma sistemi arayışına girmişti. Bu tarihlerde Arap-İsrail gerginliği, İngiliz-Mısır anlaşmazlığı Orta Doğu'da gergin bir hava oluşturmuştu.

Bu ortamda bölgede savunma ve güvenlik amaçlı kurulan, Bağdat Pakti'nin temeli Türkiye-Irak arasında atılmış (24 Şubat 1955), daha sonra Pakt'a İngiltere, İran, Pakistan da katılmıştır. Arap Birliğini kurmak isteyen Arap ülkeleri ile bu ülkeleri yanına çekmek isteyen SSCB de bu Pakt'a tepki göstermiştir.

1958 Temmuzunda Irak'ta krallık rejiminin yıkılması sonucu yeni yönetim 24 Mart 1959'da, Bağdat Pakti'ndan çekildiğini resmen açıkladı. ABD bu gelişmelere rağmen Pakt'ın devamından yana tavır sergiledi. Irak'ın ayrılmasından sonra Pakt'ın merkezi Ankara oldu. Pakt'ın adı 18 Ağustos 1959'da Merkezî Antlaşma Örgütü (CENTO) olarak değiştirildi. Bu şekilde yirmi yıl devam eden örgüt, Pakistan ve İran'ın ayrılmasıyla hukuken olmasa bile fiilen sona ermiş oldu.

2. Türkiye'de Hayat

a. Siyaset

Türkiye'de demokrasi alanındaki gelişmeler Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar gitmektedir. Türk toplumu I. Meşrutiyetle ilk kez seçme hakkını kullanırken II. Meşrutiyetle beraber çok partili hayat ile tanışmıştı.

Atatürk, tam bağımsızlık sağlandıktan sonra egemenliğin millete ait olması gerektiğine inanmış ve cumhuriyeti ilan etmiş, daha sonra da çok partili hayata geçiş denemelerinde bulunmuştur. Fakat şartların yeterince olgunlaşmadığını görüp denemelerden vazgeçmiştir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası ortamın elverişli olması, Batı'nın demokratik fikirlerinden etkilenmiş bir kuşağın ve halkın demokrasi talepleri, çok partili hayata geçişte etkili olmuştur. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Ankara'da 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda (1945) demokratik gelişmeden bahsetmiş ve "Siyasi hayatımızda demokratik prensipler daha büyük ölçüde hâkim olacaktır." demişti. İnönü'nün bu açıklamalarından sonra ilk muhalefet partisi, Temmuz 1945'te Nuri Demirağ tarafından Millî Kalkınma Partisi adıyla kuruldu. Diğer taraftan bir grup CHP milletvekili (Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuat Köprülü) parti programı ve kanunlardaki bazı değişiklik tekliflerinin (dörtlü takrir) CHP grup toplantısında reddedilmesi üzerine partiden ayrılarak 7 Ocak 1946'da Demokrat Partiyi (DP) kurdular. Aynı yıl içinde iç işleri Bakanlığından izin alınarak 13 parti kurulmuştur.

Birden fazla parti ile 1946 yılında seçimlere gidildi. Bu seçimde CHP 397, DP 61, Bağımsızlar da 7 milletvekilliği kazandı. 1948 yılında DP'nin iktidara karşı muhalefetini yetersiz gören bir grup milletvekili DP'den istifa ederek Millet Partisi (MP)'ni kurdular. Böylece Mecliste üç parti yer aldı (CHP, DP, MP). 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerden Demokrat Parti aldığı % 55,2 oy oranı ile birinci parti olarak çıktı. Seçimlere katılım % 89 ile yüksek bir orana ulaşmıştı. Böylece 27 yıl süren CHP iktidarı sona ermiş ve DP iktidarı başlamıştı.

22 Mayıs 1950'de DP Genel Başkanı Celal Bayar cumhurbaşkanı seçilerek hükümet kurma görevini Adnan Menderes'e vermiştir. Uyguladığı sosyal politikalar (ücretli hafta sonu tatili, işçilere sendika kurma izni, genel af vb.), 1947'de başlayan ABD yardımlarının bu dönemde artması ve II. Dünya Savaşı'nın ekonomik etkilerinin azalması 1954'te yapılan seçimlerde DP'yi 1950 seçimlerinden daha yüksek bir oyla (% 58,4) tekrar iktidara taşımıştır. Ekonomi alanında CHP'nin devletçilik modeline karşı daha liberal bir ekonomi modelini benimseyen DP aralıksız on yıl iktidarda kalmıştır.

b. Ekonomi

1946 seçimlerinden sonra yeni kurulan hükümet ekonomik problemlerin çözümü için yeni kararlar alınmasına ve ekonomide liberalleşmenin gerektiğine inanıyordu. 1947 yılı, ekonomi alanında da değişimlerin yaşandığı bir yıl oldu. "7 Eylül 1947 Kararları" ile Türk lirasının değeri % 50 (1 ABD doları = 280 kuruş) düşürülerek ithalat kolaylaştırılmış, bankaların altın satmalarına izin verilmişti. Türkiye'de devletçi ekonomiden liberal serbest pazar ekonomisine geçişin ilk adımı bu kararlarla gerçekleşmiştir.

DP iktidarının ilk yıllarında Marshall yardımlarıyla desteklenen tarım, hızlı gelişme gösteren en önemli alanlardan biri olmuştur. Dışarıdan alınan krediler, ithal makinelerin alınmasında kullanılmıştı. Traktör sayısındaki artış, ekilip biçilen toprak miktarının da artmasını sağlamıştır. Çok iyi giden hava koşulları da eklenince Demokrat Parti yönetiminin ilk üç yılında tarım ürünleri üretimi ve çiftçinin geliri oldukça artmıştı. Tarımdaki bu büyümenin öncülüğünde, ekonomi bir bütün olarak % 11-13 oranda büyüdü.

1951'de hükümet, Türkiye'de yabancı yatırımı teşvik etmek için bir yasa hazırladı. Böylece yabancı sermayenin Türkiye'de yatırım yapacağı bekleniyordu. Fakat bütün teşviklere rağmen yabancı yatırımcılar beklenen oranda yatırım yapmadı. Liberalizme ilişkin bütün beklentilere rağmen devlet, yatırımların % 40-50'sini yapmak zorunda kaldı.

1950-60 arasında 17 kamu iktisadi teşekkülü kuruldu. 1950-1954 yıllarında yatırımlar kara yolu, inşaat, sanayi ve tarım alanlarında yoğunlaştı.

Kara yolu yapımındaki hızlı gelişmeyle beraber, artan ithal otomobil ve kamyon sayısı, daha etkin bir pazarlama ve dağıtım olanağı sağladı. Demir yolları yapımı ise neredeyse tamamıyla durdu. Özel yatırımcıların isteksizliği ve sermaye yetersizliği büyük devlet işletmelerinin özelleştirilmesini engelledi.

Türk ekonomisinin zayıflama eğilimi ilk kez Eylül 1953'te alınan ekonomik önlemlerde kendisini gösterdi. Bu önlemlerle dışa açılma ve dünya ekonomisiyle hızlı bütünleşme dönemi sona erdirilerek ithalat ve döviz denetim altına alınmaya çalışıldı. Ekonomik canlanma dönemi 1954'te sona erdi. Tarımda büyüme modern tarım yöntemlerinin kullanılmasından çok ekili alanların genişletilmesine bağlı olduğundan, yaşanan kuraklıklar tarım üretimini düşürdü ve Türkiye yeniden buğday ithal etmek zorunda kaldı. Ekonomik büyüme % 4'e kadar düşerken dış ticaret açığı büyük bir hızla arttı. Hükümet buna rağmen ithalatı ve yatırımları devam ettirdi. Ancak Ağustos 1958'de hükümetin dış borca duyduğu gereksinim sonucu IMF'den borç alındı.

c. Sosyal ve Kültürel Hayat

Türkiye'de II. Dünya Savaşı'ndan sonra birçok alanda yaşanan değişim, kültürel alanda da kendisini göstermiştir. Bu değişim iç ve dış sebeplerin etkisiyle gelişmiş ve yayılmıştır. Dış sebepler bağlamında dışarıdan alınan kredi ve yardımlarla ülkenin refah seviyesi yükselmiştir. İç sebepler ise refah seviyesinin artmasına bağlı olarak tüketimdeki artış ve alışkanlıkların değişmesi, tarım politikaları nedeni ile kırsal kesimden yeni bir sınıfın yükselmesi gösterilebilir. Bu dönemde insanlar tarımda hızlı makineleşmeyle beraber köyden kente göç etmeye başlamışlardır. Kara yollarının gelişmesi ile kentleşme hızlanmış, kente gelenler kentin tüketim alışkanlıklarını benimsemiş ve tüketim kültürü toplumun alt katmanlarına doğru yayılmıştır.

Bu dönemde başta caz olmak üzere Rock and Roll ve diğer müzik türleri Türkiye'yi etkisi altına almaya başlamıştır. Özellikle gençler radyolar ve plaklar aracılığıyla bu yeni müzik akımlarını takip etmiştir. Bu dönemin en önemli çıkışını önce bir radyo sanatçısı olarak ünlenen ve sonradan sahnelere geçen Zeki Müren yaptı. Müzeyyen Senar, Neşet Ertaş gibi isimler dönemin diğer ünlü sanatçıları arasında gösterilebilir.

Batı etkisi savaştan sonra sinemada da hissedilmeye başlandı. Bu dönemde çevrilen Ö. Lütfi Akad'ın "Vurun Kahpeye" filminde Batı sinemasının izleri görülmüştür. 1949-1959 arasında çoğu edebiyat eserleri ve yabancı filmlerden uyarılma 553 film çekildiği saptanmıştır. Bu dönemde Hollywood sineması dünyada olduğu gibi Türkiye'de de etkisini hissettirmiştir.

Tiyatroda ise ekonomik durum ile ahlak ilişkisi, sarsılan değer yargıları, orta sınıfın sıkıntıları, aydınların toplumdan kopukluğu bu dönem oyunlarının başlıca temalarıdır.

1940'tan sonraki yazar ve şairlerin daha çok sosyal gerçekçilik akımına bağlı kaldıkları görülür. Ülkenin içinde bulunduğu sosyal değişim ve gelişme bütün yönleriyle bu dönemin eserlerine yansır. Roman ve hikâye yazarları, II. Dünya Savaşı'nın toplumumuzda sebep olduğu çeşitli olumsuzlukları, çevrelerindeki yoksulluğu, geri kalmışlığı, köyden kente göçü ve bunun getirdiği sorunları, tarım sanayi ilişkilerini ve gelir dağılımındaki dengesizlikleri eserlerinde sıkça işlediler. Dilde özleşmenin yaşandığı bu dönemde sanatçılar eserlerine kendi siyasi düşüncelerini de yansıttılar.

1940'lı yıllarda ilk edebi hareket şiir alanında Garip Akımı ile başladı. Orhan Veli'nin öncülüğünü yaptığı grup, şiiri kurallardan soyutlamayı, anlatımda yeni bir dil kullanmayı ilke edindi. Bu akıma karşı ortaya çıkan "İkinci Yeniler" ise konuşma dilinden uzak, edebî sanatlı, anlaşılması güç bir dil anlayışını benimsedi. Dönemin diğer bir akımı 1950'de ortaya çıkan Hisarcılar Grubu'dur. Grubu birleştiren temel amaç; toplumsal değerleri korumaktır. Ayrıca sanatçı bağımsızlığı, yaşayan dil ve millî sanat grubun benimsediği temel ilkelere dir.

Genel sağlık konusunda ise bu dönemde başta verem olmak üzere salgın hastalıklarla mücadele millî bir dava olarak kabul edilmiştir. Kırsalda yaşayan halkın sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi, sağlık personeli sayısının artırılması, personelin eğitim amacıyla yurt dışına gönderilmesi, genel bütçeden sağlığa ayrılan payın artırılması sağlık politikasının temelini oluşturmuştur. Bu nedenle birçok sağlık merkezi, verem dispanserinin yanında Verem Hastaneleri ile Ankara Ebe ve Hemşire Okulu hizmete açılmıştır. Bu dönemde bütçeden sağlık alanına ayrılan pay 1950-1957 arasında on iki kat artırılmıştır.

F. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE DÜNYA

1930'larda büyük bir bunalım geçiren dünya, II. Dünya Savaşı'ndan sonra esaslı bir büyüme sürecine girdi. Büyük sanayi ülkeleri, 1945-1975 yılları arasında benzeri görülmemiş bir ekonomik büyüme yaşadılar. XX. yüzyılın ilk yarısında yalnızca iki kat artan dünyadaki toplam üretim, bu dönemde üç katına çıktı. Petrol, elektrik ve otomotiv gibi bazı sektörlerde üretim, on kat hatta daha fazla arttı. Yıllık % 5 civarında seyreden büyüme oranı bazı dönemlerde yavaşladıysa da üretimde uzun süreli bir gerileme yaşanmadı ve işsizlik hep çok düşük bir düzeyde kaldı.

Bu dönemde göze çarpan diğer bir olgu, hızlı nüfus artışıydı. Nüfusun en hızlı arttığı bölgeler, Asya'nın, Afrika'nın ve Latin Amerika'nın yoksul bölgeleriydi. Savaşı takip eden 25 sene içinde Batı'daki sanayileşmiş ülkelerde doğum oranı büyük artış gösterdi.

Sanayileşmeyle birlikte şehirlere göç hızlandı. Şehirlerin hızla genişlemesi ulaşım otomobilin kullanılmasına ve otomobil kültürünün doğmasına neden oldu.

Şehirleşmeyle birlikte insan hayatında geleneksel ilişkiler değişti. Büyük aileler parçalandı ve doğum oranında düşüş görüldü.

Diğer açıdan şehirlerde ekonomik refaha kavuşamayan kitleler çoğu kez aşırı siyasi akımların gelişmesine uygun ortam oluşturdular. Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi ülkelerde iktidarın değiştiği (diktatörlüklerin kurulması, bağımsızlıkların kazanılması gibi) görüldü. Özellikle bloklara dâhil ülkeler belirledikleri toplumsal, ekonomik, siyasi ve askerî hedeflere ulaşmak için büyük çaba sarfetti. Soğuk Savaş ortamında her ülkede orduya büyük önem verildi. Askerî harcamalar arttı.

Savaş yıllarında erkeklerin cephede olmaları kadınların birçok iş kolunda çalışmalarına sebep oldu. Savaştan sonra erkekler tekrar iş hayatına döndüyse de kadınlar da iş hayatında etkin olmaya devam ettiler. Bu dönemde birçok "kadın hareketi" ortaya çıktı.

Savaş sonunda teknik alanda sağlanan gelişme günlük hayatı daha da kolaylaştırdı. Daha önce lüks olarak algılanan birçok ürün evlerde kullanılmaya başlandı. Tüketimin teşvik edilmesi reklam sektörünün hızla büyümesine sağladı.

Radio ve sinemanın önemi, televizyonun icadıyla azaldı. Bu dönemde aşırı nüfus artışı dünyada genç bir kitlenin oluşmasına sebep oldu. Ekonomik büyüme içinde rahat bir hayata sahip olan bu gençler yaşadıkları ortamı sorgulama imkânına sahip oldular. Bu tepkiler birçok alanda kendini gösterdi. Müzik alanında Amerikan hayat tarzını sorgulayan "Rock and Roll" müziği ortaya çıktı. 1956-58 arasında bu müzik türünde Elvis Presley büyük bir çıkış yakaladı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra fen ve sosyal bilimler hızlı bir gelişme gösterdi. 1920'lerde ABD'de 15 bin olan araştırmacı sayısı 1940'larda 400 bine ulaşmıştı. Savaş öncesi Almanya'dan liberal demokrasinin hâkim olduğu ülkelere yapılan beyin göçü bilimsel gelişmelere katkı sağladı.

II. Dünya Savaşı sırasında geliştirilen bilgisayarlar insan yaşamını her alanda etkiledi. Savaş yıllarında Amerikalı bilim adamları tarafından ENIAC adlı ilk bilgisayar yapıldı. Füze teknolojisinde sağlanan ilerleme sonucunda ilk uydu Sputnik SSCB tarafından uzaya gönderildi (1957). Böylece atmosfer ve uzayın keşfedilmesiyle, yerküremiz ve onun çevresi hakkında pek çok yeni bilgilere sahip olunmuştur. Bu gelişmeler uluslararası rekabeti uzaya taşıdı.

Siyasi ve sembolik öneminden dolayı nükleer olgu savaş sonrası teknik ilerlemenin temel alanlarından biri hâline geldi. Bu alandaki bilgi önce askerî alanda kullanıldı. Nükleer enerji daha sonra elektrik üretiminde de kullanıldı.

Hidrojen atomlarının parçalanmasından elde edilen reaksiyonlarla, kıtalar arası roketlerin yapılması olağanüstü genişlikte iletişim ve denetim ağlarının kurulmasını sağladı.

Biyoloji alanında DNA'nın kimyasal yapısı çözüldü. Tarımsal alanda ilaçlarla, uygun tohumlukların seçilmesi ve gübrelemeyle, sanayide ilerlemiş tüm ülkelerde tarım hayatı kökten değişti. Kimya laboratuvarlarında yapılan yeni sentetik maddeler, sanayide gittikçe önem kazandı.

Seyahatlerde demir yolları ve gemiler kadar uçaklar da önemli bir yere sahip oldu. Televizyon, günlük hayatın bir parçası oldu. Uzak yerler arasında telefon iletişimi de gelişti ve birçok durumda mektupların ve telgrafların yerini alma eğilimi gösterdi. Bilim ve teknik alanındaki gelişmeler teknik eleman ihtiyacının artmasına, gelişmiş ülkelerle geri kalmış ülkeler arasındaki farkın büyümesine neden olmuştu.

Mimari alanda savaştan sonra Avrupa'da şehirlerin yeniden inşa edilmesi yüzyılın ilk yarısında ortaya konan modellerin uygulanmasına imkân sağladı. Şehirlerde nüfusun hızla artması, toplu konutların yaygınlaşmasına neden oldu. Ayrıca kule ve gökdelenlerin inşasına da önem verildi.

Savaşın Avrupa'da yayılması bilimde olduğu gibi sanat alanında da birçok kişinin Amerika'ya göç etmesine sebep oldu. Sürrealizm'in temsilcilerinden Breton, Duchamps, Masson gibi edebiyatçılar ve sanatçılar Amerika'ya göç ederek yaşamlarını burada devam ettirdiler. Bu akımın etkileri 1960'ların ortalarına kadar sürdü. Avrupa ve ABD'de soyut resim anlayışı gelişme gösterdi. Böylece New York, Paris için kullanılan sanatta "Batı'nın Başkenti" unvanını aldı.

Sporda Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin katıldığı bir organizasyon olan Akdeniz Oyunları, Ekim 1951'de ilk kez Mısır'ın İskenderiye kentinde düzenlendi. Ayrıca Avrupa'da UEFA (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği) Şampiyon Kulüpler Kupası 1955-1956 sezonunda ilk kez düzenlendi ve kupanın ilk sahibi İspanya'nın Real Madrid takımı oldu. Yaşar Doğu güreşte 1946'da Avrupa, 1948'de Olimpiyat, 1951'de de dünya şampiyonluklarını elde etti. 1957'de ise Güreş Millî Takımı Dünya Şampiyonu oldu.